

LAŽNE OPTUŽBE SEKSUALNOG NASILJA

Zoran Pavlović*

Pravni fakultet Univerziteta Privredna Akademija u Novom Sadu,

Nikola S. Petković**

Novamedical, Ludwigsburg, Deutschland

Apstrakt: Premda seksualno nasilje predstavlja opširno predstavljen krimi-
nološki i viktimološki fenomen, pojava lažnog prijavljivanja viktimizacije pred-
stavlja prilično kontroverzno područje dijaloga. Sa ciljem izbegavanja rasprava
rodno zasnovanog sukoba, u radu će se analizirati nekriminološki oblici zloupote-
rebe lažne optužbe seksualnog nasilja. Pažnja će se posvetiti i statističkoj analizi
učestalosti predmetnog fenomena, te motivima lica koja lažno prijavljuju nasil-
na iskustva. U konačnom, daće se niz predloga unapređenja postojenije prakse,
a sa ciljem redukcije predmetne pojave i poptunije zaštite stvarnih žrtava seksu-
alnog nasilja.

Ključne reči: Seksualno nasilje, viktimizacija, lažno prijavljivanje

1 * Dr Zoran Pavlović, professor et dr h. c., redovni profesor Pravnog fakulteta
Univerziteta Privredna akademija Novi Sad, ORCID: 0000-0002-9625-1298 e-mail: zoran.pav@hotmail.com.

** Dr Nikola Petković, Novamedical, Ludwigsburg, Deutschland ORCID: 0009-0003-0485-
5890 e-mail: nikola82petkovic@yahoo.com

Nikolić-Ristanović, V., & Čopić, S. (2022). Seksualno nasilje nad studentima na fakultetima
u Srbiji (pp. 1-150). Beograd: Viktimološko društvo Srbije.5890 e-mail: [nikola82petko-
vic@yahoo.com](mailto:nikola82petko-
vic@yahoo.com) Nikolić-Ristanović, V., & Čopić, S. (2022). Seksualno nasilje nad studentima
na fakultetima u Srbiji (pp. 1-150). Beograd: Viktimološko društvo Srbije.

UVOD

Poslednje dve i po decenije u Republici Srbiji načinjen je značajan iskorak u pogledu naglašavanja kriminološkog značaja problema seksualnog nasilja¹. Ovo podrazumeva promenu socijalne atmosfere, redukciju tolerancije seksualne violencije, osnaživanja žrtava da prijave zločin, ali i izbegavanja sekundarne viktimizacije, u kontekstu postupajućih policijskih i pravosudnih organa².

Istovremeno, prepoznajući fenomenološku složenost predmenog problema, zakonodavac je uneo promene i u krivičnomaterijalnoj dimenziji. Proširivanje pojedinih inkriminacija, kao i uvođenje novih, poput polnog uznemiravanja iz člana 182a Krivičnog zakonika, svakako su primer progresivne pravne strategije³. Ipak, uporedo sa nedvosmislenom i jasno potrebnom trajektorijom društvenog reagovanja, suzbijanje i sprečavanje seksualnog nasilja ponelo je nova opterećenja.

Krivična dela protiv polnih sloboda, premda u statistički incidentnim slučajevima mogu biti počinjena od strane žena, nose jasnu rodnu karakteristiku muškog zločina. Moralno degradirana ličnost, koristeći surovu silu ili zloupotrebljavajući položaj i odnos sa žrtvom, kreira arhetipsku projekciju muškog nasilnika.

Nasuprot ovome, atributi vulnerabilnosti, zastrašenosti, socijalne stigmatizovanosti, na strani, najčešće žena i dece, čine uobičajeno viđene osobine nevinih žrtava. Zadovoljenje devijantne seksualnosti, na račun traumatizacije drugoga, slabijeg, ne samo da opisuje dinamiku predmetnog zločina, već pobuđuje značajan emocionalni odgovor javnosti u svim otkrivenim slučajevima⁴.

Vodeći se heterogenom fenomenologijom seksualnog nasilja, činjenica da su među identifikovanim zlostavljačima lica iz svih društvenih niša, uključujući nastavnike, lekare, sveštenike, političare, povlači dodatnu zabrinutost⁵. Mogućnost da nama najbliži iskuse nasilje, od strane onih kojima je povereno poverenje i moć, ne samo da nosi stroge zahteve retribucije, srednjovekovnog penološkog karaktera, već redukuje volju bilo kakve diskusije o stvarnoj vinosti optuženog. Kastracija, smrtna kazna, javno sramoćenje i progonstvo, jesu često viđeni modeli adekvatnog i potrebnog socijalnog odgovora.

Premda predloženi kazneni oblici, iz pozicije autora ovog rada, nalaze svoju praktičnu opravdanost primene, problem predmetnog okvira odnosi se na nekoliko kontekstualnih činjenica. Naime, medijski predstavljeni slučajevi pri-

2 Spasojević, A. (2014). Posledice nasilja nad ženama i sekundarna viktimizacija. U: Zbornik radova: Nasilje u Srbiji-uzroci, oblici, posledice i društvene reakcije, 2, 444-455.

3 Kovačević, M. (2019). Polno uznemiravanje-opšta razmatranja i pojedina sporna pitanja. *Kultura polisa*, (39), 247-261.

4 Pavlović, Z. (2019). Viktimizacija kroz životne cikluse. Beograd: Službeni glasnik i IKSI.

5 Preuzeto sa https://informer.rs/hronika/vesti/999091/akcija-armagedon-hapsenje-pedofila#_google_vignette Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.

javljenog seksualnog nasilja najčešće su praćeni „presudom“ javnosti i pre sudske presude. Seksualni zločini, kao malo koji drugi, otuda ne samo da ne poštuju prezumpciju nevinosti, već nose obrnuto, pretpostavku krivice.

„Sigurni znaci krivice“, u viziji javnosti, najčešće su osnaženi socijalnim statusom optuženog. Ekonomski ili profesionalni uspeh, otuda je, u raspravama na društvenim mrežama, tek paravan pervertovanih tendencija, dok se krivica nalazi i u fizičkim atributima.

I mada se kvalitetu intuitivne procene ličnosti optuženog nasilnika, od strane javnosti, ne bi moralo oponirati, problem se komplikuje u slučajevima kada se u redovnom pravnom postupku krivica isključuje. Tako oslobađajuća presuda i odbijanje krivične prijave ne postaje potvrda nevinosti lažno optuženog, već tek dokaz njegove socijalne moći, te korumpiranosti i neprofesionalnosti tužilačkog i sudskog aparata.

Arhetipski viđena nevinost žrtve koja optužuje i zlonamernosti i podmuklosti onoga koji je optužen, formalnim pravnim odgovornom ne biva okončana. Društvene rasprave i „presude“ o sigurnoj krivici, u navijačkom maniru između sukobljenih strana, praćene su trajnom stigmom pervertovanog nasilnika. Optužba otuda i bez presude i bez kazne, nosi trajni karakter, koji se ne briše.

Paralelno sa elaboriranom perspektivom nameće se drugi problem. Naime, viktimološki potencirani princip davanja poverenja žrtvi nosi pre svega logiku osnaživanja žrtve da prijavi nasilje. Sumnja u iskaz oštećenog lica se, u tom smislu, često izjednačava sa odbijanjem, pa i optuživanjem žrtve, a što se približava ranije pomenutom konceptu sekundarne viktimizacije.

Upravo u tom kontekstu, rasprave na temu istinitosti optužbe ne nalaze naročite simpatije stručne ili laičke javnosti. Sumnja i diskusija, otuda se vidi kao vid apologetike zlostavljanja, pa i prikrivene krivice onoga ko ovo pitanje otvara.

Prihvatajući ovaj rizik, potrebe deemocionalizovane naučne diskusije predmetnog problema, nalazi jasnu kriminološku opravdanost. Ovo se nameće iz razloga najmanje tri negativna scenarija, a koji kompromituju zaštitu stvarnih žrtava nasilja.

Tako valja naglasiti da navijački manir javnosti, može nositi i mizogino određenje. Seksualna atraktivnost i ekstravagantan garderober žrtve koja je prijavila nasilje, čini otuda često nesumnjiv dokaz malicioznosti. Odstupanje fizičke ili socijalne projekcije strane optužbe od arhetipske vizije nevinosti oštećene strane, otuda postaje argument napada i dokaz podmuklosti manipulativno viđene žene, lažne žrtve.

Drugi negativni ishod odnosi se na mogućnost viktimizacije lažno optuženog

muškarca. Senka sumnje, sa odrazima porodične deteriorizacije, profesionalnog i socijalnog derogiranja otuda ne nestaje, čak i onda kada se krivica formalno pravno isključuje.

Naposletku, problem lažnog prijavljivanja uključuje situacije u kojima je zlonamernost prijave i formalno potvrđena. Vođene različim motivima, inicijalno viđene žrtve ne samo da predstavljaju stvarne izvršioce nasilja, već drastično krnje nivo poverenja u svim narednim slučajevima prijavljivanja seksualnog zločina. Po principu Ezopove basne „Dečak i vuk“, lažna optužba kompromitovaće spremnost sistema da prepozna i adekvatno odgovori onda kada nasilje jeste počinjeno.

Upravo u tom kontekstu u daljem tekstu u radu će se analizirati neki od razloga prirode društvenog odgovora na slučajeve seksualnog nasilja. Dodatno, pažnja će se posvetiti naučnim rezultatima u kontekstu učestalosti lažnog prijavljivanja ovog oblika krivičnih dela, kao i motivima istog. Odnosno, diskutovaće se na temu mogućih oblika društvenog reagovanja, u slučajevima kada je lažna optužba i formalno pravno potvrđena.

SEKSUALNI NASILJE – ULTIMATIVNO (ZLOUPOTREBLJENI) ZLOČIN

Kriminološki fenomen seksualnog nasilja, a naročito u kontekstu zločina silovanja ili zlostavljanja dece, široko je naučno elaboriran⁶. Razmere i monstruoznost pojedinih formi možda su najočiglednije u kontekstu identifikovanih pedofilskih lanaca distribucije dečje pornografije⁷. Otkrivanje internet foruma koji se koriste za razmenu fotografija i video materijala, svedoči o slučajevima stotina, pa i hiljada onih koji nalaze satisfakciju u sadističkom zlostavljanju najmlađih. Odijum javnosti prema seksualnom nasilju otuda izraz je ne samo moralnog prezira prema onima koji vrše isto, već i snažne zabrinutosti za ličnu bezbednost i sigurnost najbližih.

Pa ipak, poslednjih decenija seksualno nasilje nalazi drugačiji, naizgled van-kriminološki kontekst pomena. Naime, pregledom internet izvora može se naći poduži spisak globalnoj javnosti, poznatih lica, optuženih za različite seksualne zločine. Glumci, političari, sportisti, nalaze se na listi onih koji ne samo da su stajali pred formalnim optužbama i pravosudnim organima, već i pred (ne)pristrasnim sudom javnosti.

6 Petković, N. & Pavlović, Z. (2022). Seksualna ab/normalnost-kriminološke i penološke perspektive. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

7 Pavlović, Z. S., Petković, N., & Matijašević Obradović, J. (2014). Child pornography. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 51(1), 45-61.

Dati kontekst nije neobičan, a s obzirom da seksualno nasilništvo nije ograničeno ma kojim socijalnim atributima. Radni, obrazovni, porodični status ili društvena prominentnost ne predstavlja kriterijum isključenja seksualne devijantnosti.

Problem predmetnog okvira ipak predstavlja niz slučajeva u kojima su tužbe ili odbačene ili su donete oslobađajuće presude. Glumac Kevin Spejsi (Kevin Spacey), košarkaš Kobi Brajant (Kobe Bryant), fudbaler Kristijan Ronaldo (Cristian Ronaldo), glumac Morgan Friman (Morgan Freeman) samo su neki od lica ovog popisa.

Premda su u svim pomenutim slučajevima krivična odgovornost nije pravosnažno presudom potvrđena, problem predstavlja činjenica da izostajanje iste nije (u svim slučajevima) isključilo građansku tužbu, odnosno postojanje vansudske nagodbe.

Naime, u složenom američkom modelu pravosuđa, mogućnost vansudskog poravnjanja u slučajevima seksualnih zločina, praćena je finansijskom kompenzacijom uz poštovanje klauzule poverljivosti i odustajanja od daljeg progona. Pa ipak, i pored izostajanja krivične odgovornosti, činjenica postojanja kompenzacije, neretko se shvata kao priznanje krivice. Zašto bi konačno neko vršio kakvu naknadu, ako ne postoji odgovornost?

Suprotno naučno kriminološkim interesima, jedan od mogućih odgovora ovog konteksta odnosi se upravo na ranije pomenutu trajnu stigmatu koja se čini nad (lažno) optuženim. Čak i onda kada sud utvrdi nepostojanje krivice, snaga medija i javnog progona, a naročito u kontekstu zanimanja koja imaju javni karakter, približna je krivičnoj osudi. U tom smislu, poravnanje može se tumačiti i kao vid iznude ili kriznog menadžmenta, u kome strana lažne optužbe profitira, dok optuženi nastoji očuvati svoj socijalni i profesionalni ugled okončanjem medijskog progona.

Ako bi prihvatili hipotezu da lukrativni motivi nalaze ulogu u lažnim optužbama, podeljenost javnosti u kontekstu poverenja žrtvama nalazi i druge probleme. Naime, među optuženim nasilnicima, neretko se nalaze i politički naročito uticajne osobe.

Tako je aktuelnog predsednika SAD optužilo više od 20 žena za različite oblike seksualnog nasilja. I mada je većina slučajeva završena odbacivanjem optužbe, zastarom ili oslobađajućom presudom, građanski sud (ali ne i krivični) ga je proglasio odgovornim za seksualni napad i klevetu. Ipak, ostaje interesantno da su neke od ovih optužbi naročito intenzivirane u politički osetljivim trenucima, a koji su podrivali političke aspiracije Donalda Trampa (Donald Trump).

Problem osnovanosti optužbi seksualnog nasilja, osim pretpostavke malicioznosti socijalne i političke konfrontacije, nose i nešto dalja opterećenja. Naime, 2018.godine američki pravnik Bret Kvanoh (Brett Kavanaugh) optužen je za seksualni napad. Zanimljivo optužba je izneta tokom procesa potvrde u Senatu, a po nominaciji za poziciju sudije Vrhovnog suda SAD. Dodatno, Kristina Ford (Christine Blasey Ford), navodna žrtva, tvrdila je da se incident dogodio 1982.godine, odnosno 36 godina ranije, dok su oboje bili tinejdžeri⁸.

Osim pitanja uvremenjenosti optužbe, a u kontekstu političko karijernih ambicija, jedan od problema datog okvira odnosi se i na činjenicu značajnog protoka vremena između navodnog napada i prijavljivanja istog.

Naime, vođeni viktimološkim saznanjima, a naročito u ravni nasilja nad decom, zlostavljači bivaju često prijavljeni tek onda kada se žrtva nađe dovoljno osnaženom i sigurnom da prijavi napad. Otuda je pitanje zastare seksualnih zločina naročito aktuelizovano u kriminološkim ali i krivičnopravnim raspravama.

Upravo u tom smislu, valja se osvrnuti na činjenicu da je, ne mali broj slučajeva, iznetih u javnosti, od kojih su neki u SAD našli i sudski epilog, sadržao optužbe o seksualnom napadu koji se dogodio čak nekoliko decenija ranije.

I mada je objektivno prihvatiti da takozvani *Cold Cases* budu reaktuelizovani, onda kada je moguće primeniti nove naučne tehnike analize, poput fiksiranja i identifikacije DNK tragova, problem postoji u svim onim slučajevima kada biološki ili fizički tragovi izostaju⁹. Verodostojnost iskaza navodne žrtve ili posrednih svedoka koji svedoče o ponašanju involviranih lica, u decenijskom protoku vremena čini se, nose krajnju upitnost dovoljnosti dokaza.

Osim navedenog, valja se osvrnuti na još jedan slučaj. Naime, primer Džulijana Asanža (Julian Assange), osnivača platforme Vikiliks (WikiLeaks) postao je globalno popularan ne samo zbog objavljenih bezbednosno relevantnih informacija već i zbog pratećih krivičnih optužbi. Naime, 2010. godine, nakon „curenja“ poverljivih materijala koji su ukazivali na zločine američke vojske u Iraku i Afganistanu, Asanž je optužen od strane dve žene, označene kao „žena A“ i „žena B“, za seksualni napad, koji se navodno dogodio tokom boravka u Švedskoj¹⁰.

Osim kontroverze pravnih implikacija u kontekstu zahteva za izručenjem, kao i diskreditacije pouzdanosti izvora ranije pomenutih osetljivih informacija,

8 Pollino, M. A. (2020). (Mis) Representations of sexual violence: the Brett Kavanaugh and Christine Blasey Ford testimonies. *Critical Studies in Media Communication*, 37(1), 71-84.

9 Davis, R. C., Jensen, C., & Kitchens, K. E. (2011). *Cold-case investigations: An analysis of current practices and factors associated with successful outcomes*. Santa Monica, CA: RAND Center on Quality Policing.

10 Harrington, C. (2018). Feminist killjoys and women scorned: An analysis of news and commentary on the sexual violence allegations against Julian Assange. *Feminist Criminology*, 13(1), 87-111.

problem datog slučaja odnosi se na osnov optužbe seksualnog napada. Naime, prema navodima jedne od navodnih žrtava, premda je seksualni odnos bio konsenzualan, zločin je podrazumevao koncept „stealthing“-a¹¹. Radi se naime o situaciji u kojoj izvršilac prevarno ne koristi ili ukloni kondom, tokom seksualnog odnosa, bez znanja partnerke, čime se, prema interpretacijama švedskog zakona, vrši krivično delo.

Osvrnuvši se na nacionalna iskustva, problem stvarnog ili lažnog prijavljivanja seksualnog nasilja, stiče se utisak, nosi najmanje dva problema. U tom smislu, valja se osvrnuti na predmet optuženja Miroslava Aleksića, a koji kao profesor glume, stoji pred optužbama, više bivših učenika¹².

Naime, jedan od imperativa zaštite stvarnih žrtava, kako u kontekstu sekundarne viktimizacije, tako i retraumatizacije ponavljanim svedočenjem i javnim izlaganjem, odnosi se na potrebu ekspeditivnosti sudskog postupanja. Pa ipak, predmetni slučaj, već duže od četiri godine ne nalazi pravosnažno okončanje. Na taj način ne samo da se prolongira trauma eventualnih žrtava, već se narušava pravo optuženog na suđenje u razumnom roku.

Na drugoj strani aspekti neprofesionalnosti, neobrazovanosti ili malicioznosti medija koji izveštavaju o istom ne samo da čine dati slučaj predmetom „navijačkih“ sukoba, već nanose kriminološku i viktimološku štetu svim stvarnim žrtvama.

Tako, većina novinskih izveštavanja, u zahtevima povećanja tiraža, ne nalazi pravno precizne osnove optužbe. Da li je reč o krivičnom delu silovanja, obljube zloupotrebom položaja, nedozvoljenih polnih radnji ili polnog uznemirivanja, ne nosi samo značaja u pogledu eventualne kazne, već i činjenice da poslednje nije postojalo kao krivično delo u vremenu navodnog izvršenja.

Navijački i senzacionalistički karakter, nadalje je podržan medijskim procenama karaktera okrivljenog, ali i njegovog branioca, uz attribute sramnog, beskrupuloznog ili devijantnog. Konačno, novinski naslovi poput „Žrtve četiri godine čekaju pravdu...“ ne samo da donosi presudu pre presude, već postavlja pitanje odgovornosti medija u slučaju da krivica ne bude dokazana¹³.

Da ovakav scenario nije nemoguć, svedoči i slučaj Lečić, a u kome je zamenik Apelacionog tužioca odbacio prigovor advokata Danijele Štajnfel na rešenje o

11 Chesser, B., & Zahra, A. (2019). Stealthing: a criminal offence?. *Current Issues in Criminal Justice*, 31(2), 217-235.

12 Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/optuznica-protiv-miroslava-mike-aleksica-bi-mogla-da-bude-odbacena/eeqrz11> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.

13 Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/sudjenje-miki-aleksicu-cak-11-puta-odlagano-optuzeni-cak-i-vestacen-evo-dokle-je/811hpgd> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.

odbačevoj krivičnoj prijavi protiv poznatog glumca. I mada dati predmet ostaje tema sukoba navijački podeljene javnosti, formalni status je pravosnažno jasan. Krivice nema!

Naposletku, valja se osvrnuti na još jedan slučaj. Naime, početkom 2025. godine na društvenim mrežama počela je da se širi informacija kako je, u Negotinu, žrtva silovanja polila zlostavljača kiselinom po genitalijama. Incijalni odgovor komentarišuće javnosti nosio je ekstatičko podržavanje. Zaslužena bolna kazna zlostavljaču praćena je nedovosmislenom podrškom oštećenoj ženi.

Pa ipak, u obrtu sudbine, u narednom periodu, novinski izvori objavljuju kako je žena, žrtva iz predmetnog slučaja, uhapšena. Pri tome, ne samo da nadležni organi nisu našli dokaze za pretrpljeno silovanje, već je kiselinom poliveni muškarac preminuo. U nejasnim i promenljivim novinskim optužbama teškog ubistva i teških telesnih povreda kvalifikovanih smrtnim ishodom, scenario ove drame komplikovan je medijskim saznanjima pozadine ovog slučaja. Tako su isti izveštavali da se radi o ljubavnom paru, koji je otkriven u prevari, a gde je žena, u nameri da povрати poverenje svog supruga, iscenirala silovanje i nesrećnog ljubavnika polila kiselinom.

Ne posedujući zvanične podatke o predmetnom izvoru i bez impliciranja stvarne krivične odgovornosti, dati slučaj upućuje na važnost objektivnosti medijskog izveštavanja. Isti ipak, naglašava i važnost ostavljanja mogućnosti lične psihopatologije i malicioznosti na strani onih koji su incijalno prepoznati kao žrtve, odnosno profesionalne objektivizacije procene u segmentu osnovanosti i istinitosti optužbi.

STATISTIČKE PERSPEKTIVE LAŽNOG PRIJAVLJIVANJA SEKSUALNOG NASILJA

Pravna i kriminološka promišljanja o značaju lažnih prijava seksualnih zločina ne čine novinu. Još u 17. veku engleski sudija ser Metju Hejl izneo je stav da je silovanje optužba koju je lako izneti, teško dokazati, a još teže odbraniti za optuženu stranu, čak i ako je potpuno nevina.

Datu poziciju, viktimološki i feministički orjentisani autori antagonizirali su stavom da je silovanje zločin koji je previše teško za prijaviti, a previše lako za diskreditovati žrtvu¹⁴. Tek istina, umesto isključive prirode ovih izjava, verovatno nalazi mesto u oba konteksta.

14 Belknap, J. (2010). Rape: Too hard to report and too easy to discredit victims. Violence against women, 16(12), 1335-1344.

Naučni izvori koji se tiču učestalosti ili procentulnog udela lažnih optužbi seksualnog zlostavljanja čine vrlo heterogeno polje. Ovo se odnosi ne samo na metodološke pristupe sprovedenih studija, već pre svega na činjenicu da procenjeni podaci odstupaju u rasponu od 1,5% do 90%¹⁵, upućujući na nerelijabilnost dobijenih rezultata.

Predmetna diskrepanca pak mogla bi naći različita objašnjenja. Tako u prvom redu valja postaviti pitanje kriterijuma lažne optužbe. Vodeći se pravnim osnovom, odbijanje krivične prijave, odustajanje od krivičnog gonjenja, odnosno donošenje oslobađajuće presude moglo bi biti pozdan reper. Ipak, valja pretpostaviti i mogućnost da dati pravni ishod upućuje samo na nedostatak dokaza potrebnih za krivično gonjenje, ali ne i na isključenje faktičke krivice, izvršenja zločina, odnosno istinitosti optužbe.

Elaborirajući dalje preduslove ispunjenja kriterijuma lažnog seksualnog prijavljivanja Lisak i saradnici postavljaju zahtev postojanja dokaza da se zločin nije dogodio¹⁶. Ovo se odnosi na situacije postojanja materijalnih dokaza ili pouzdanih svedoka, a čija vrednost, odnosno iskaz stoji u kontradikciji sa iskazom oštećenog lica.

Istovremeno, dati autori navode da odbijanje saradnje oštećenog lica sa policijskim organima ne može biti smatrano lažnim prijavljivanjem. Strah i osećanje stida kao mogući pratioci viktimizacije mogu često objasniti ovakva ponašanja, pre nego malicioznost lažne prijave.

Isto se odnosi na slučajeve nekonzistentnih iskaza, kao i iskaza u kojima lice koje prijavljuje zločin iznosi dokazane neistine o nekom kontekstualnom aspektu. Strah od inkriminacije, a u slučaju posedovanja psihoaktivnih supstanci ili strah od iznošenja činjenica koje bi mogle naneti štetu ugledu žrtve, a kao motiv delimično neistinitog iskaza, ne znače istovremeno i karakter lažnog prijavljivanja.

Eliminišući metodološke nedostatke različitih studija, pomenuti autori, sprovedi su dodatno istraživanje na uzroku od 136 slučajeva prijavljenog seksualnog nasilja na Nortistern univerzitetu (*Northeastern university*), tokom perioda od 10 godina. Primenom strogih kriterijuma dokazne lažne optužbe, dati izvor upućuje da se 5,9% (n=8) prijavljenih slučajeva odnosilo na neistinite prijave viktimizacije.

Problem kriterijuma lažnih prijava notira se i u studiji Mekkahila i saradnika. Naime, dato istraživanje obuhvatilo je 1401 slučaj prijavljenog silovanja, pri čemu su navodne žrtve evaluirane i intervjuisane od strane policije. Na nivou

15 Rumney, P. N. S. (2006). False allegations of rape. *Cambridge Law Journal*, 65, 128-158.

16 Lisak, D., Gardinier, L., Nicksa, S. C., & Cote, A. M. (2010). False allegations of sexual assault: An analysis of ten years of reported cases. *Violence against women*, 16(12), 1318-1334.

celokupnog uzroka, 15% prijavljenih zločina ocenjeno je kao neosnovano. Pri tome, kao kriterijum ocene uzeto je viđenje neistinitosti iskaza, neispunjavanje pravnog osnova optuženja, a u smislu konkretne inkriminacije, ali i skepsa prema žrtvi, a u kontekstu istorije zloupotrebe droga, kao i ranije seksualne prakse sa prijavljenim zlostavljačem.

Ista studija, obuhvatila je nadalje intervjuisanje 709 slučajeva (od ukupno 1401), a od strane socijalnih radnika. Vođeni takozvanim *UCR -Uniform Crime Reporting* definicijama, profesionalci u službi socijalne zaštite, na praktično istovetnom uzorku, našli su svega 3% lažnih prijava¹⁷.

I dok predmetna studija može upućivati na razlike u senzitivnosti policijskih i socijalnih službi, valja naglasiti da je ista objavljena 1979. godine. U tom smislu moglo bi se prigovoriti da je pre 46 godina, rodna diskriminativnost policijskih službenika, a predominantno muških, bila naročito naglašena.

Pa ipak, 2010. godine u Baltimoru (SAD), objavljen je izveštaj prema kome je u periodu od 5 godina, čak 30% krivičnih prijava silovanja odbačeno, od strane policije, kao neosnovano. Značajno više nego na nivou federalnog proseka, dati pokazatelji, ponovo su pokrenuli pitanje (diskriminativnih) protokola postupanja sa žrtvama nasilja. Tek, data tema nije ostala samo na nivou stručnog, profesionalnog nivoa rasprave, već je postala segment rodnopolitičke argumentacije.

Tako je svedočeći pred Senatom Kerol Trejsi, izvrši direktor *Women's law project-a*, izjavila: „*Jasno je da svedočimo hroničnim i sistemskim obrascima u kojima policija odbija da prihvati slučajeve na istragu, pogrešno klasifikuje slučajeve kao nekriminalne kako bi izbegla sprovođenje istrage, i odbacuje prijave zaključujući da žene lažu o tome da su bile seksualno napadnute*“.

I dok je u prvom slučaju, studije iz 1979. godine, može biti prihvaćen argument kulturološkog, rodno determinisanog diskriminiranja, čini se da su 2010.godine u SAD bili razvijeni i u upotrebi rodno i viktimološki senzitivni protokoli postupanja. Konačno, policijski timovi za rad sa žrtvama nasilja neretko su uključivali i žene, pa ostaje nejasano objašnjenje mogućih motiva policije da „hronično i sistemski“ maliciozno odbacuju krivične prijave.

Pored situacija u kojima žrtve neposredno prijavljuju nasilje, fenomenološki zanimljiv slučaj odigrao se 2010.godine u SAD, a kada je srpska porodica Nastić došla u fokus američkog pravosudnog sistema i sistema socijalne zaštite. Naime, prema medijskim, navodima, nakon otkrivanja dvadesetak fotografija obnažene dece, u računar u koji je predat na servis, otac i majka dece na fotografijama su uhapšeni, dok im je pravo starateljstva privremeno oduzeto.

17 McCahill, T. W., Meyer, L. C., & Fischman, A. M. (1979). *The aftermath of rape*. Lexington, MA: Lexington Books.

Vodeći se (pravno nepreciznim) medijskim izvorima, nakon 8 meseci pravnih turbulencija, a po prijavi Agencije za zaštitu dece (*Child Protective Services*), postupajući tužilac je odustao od krivičnog gonjenja, te su deca vraćena roditeljima¹⁸.

Dati slučaj, premda nosi više nivoa analize, uključujući i kulturološki aspekt opravdanosti posedovanja obnaženih fotografija dece, tokom kupanja ili nege u ranim godinama, valja tumačiti i u kontekstu rada Grin i Šetkija¹⁹. Naime, dati autori naglašavaju da profesionalci opterećeni obavezom prijavljivanja seksualnog zlostavljanja, uz pretnju tužbi nesavesnog obavljanja dužnosti, mnogo češće prijavljuju isto.

I dok pojedini pokazatelji upućuju da je tek 70% predmetnih prijava pouzdano, prethodni zaključak vodi naročitoj dilemi. Naime, rizik propuštanja prijave suspektog nasilja ne samo da povlači mogućnost tužbe po osnovu malprakse, već i propuštanje zaštite stvarnih žrtava. Pa ipak, na drugoj strani, prijave seksualnog nasilja, bez jasnog osnova, nose razarajuće opterećenje po optužene. Porodična dezorganizacija, psihički pritisak, stigmatizacija unutar šire familijarnih i prijateljskih odnosa, kao i karijerna deteriorizacija, posledice su koje često ne bivaju zalečene ni oslobađajućom presudom.

Osvrnvši se na kontekst Republike Srbije, valja analizirati podatke Republičkog zavoda za statistiku. Tako dati izvor u periodu 2023.godine, upućuje da je predmetne godine podneto 500 krivičnih prijava po osnovu izvršenja krivičnih dela protiv polnih sloboda. Ubedljivo najveći broj (n=210) odnosi se na krivično delo polnog uznemiravanja, dok je 123 krivične prijave podneto u kontekstu krivičnog dela nedozvoljene polne radnje. Tek krivično delo silovanja, nalazi se na trećem mestu po učestalosti sa 75 prijavljenih slučajeva. Ipak, iste godine, u segmentu optuženja, zapaža se značajna razlika, gde je podignuta svega 321 optužnica, pri čemu 130 za polno uznemiravanje, 87 za nedozvoljene polne radnje, odnosno 26 za silovanje²⁰.

Pretpostavljajući ekspeditivnost rada policijskih i tužilačkih organa, a u kojima se za predmetna krivična dela optužba podiže iste kalendarske godine kada je podneta i krivična prijava, zapaža se da 35,8% manje formalnih optuženja u odnosu na broj podnetih krivičnih prijava.

Nešto veća razlika primetna je kada je u pitanju krivično delo polnog uznemiravanja, a gde je razlika broja krivičnih prijava i podignutih optužnica u ravni 38,1%. Diskrepanca od približno 30% primetna je i u kontekstu inkriminacije nedozvoljenih polnih radnji, dok je u slučaju prijavljenog krivičnog dela silovanja, broj tužilačkih optuženja za 65,3% manji nego kada je u pitanju broj krivičnih prijava.

18 Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/nastici-mogu-da-traze-od-sad-odstetu-i-do-pet-miliona-dolara/8cg3tfn> Pristupljeno 21.03.2025.godine

19 Green, A. H., & Schetky, D. H. (2014). True and false allegations of child sexual abuse. In *Child sexual abuse* (pp. 104-124). Routledge.

20 Preuzeto sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20245714.pdf> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine

Prihvatajući mogućnost tromosti policijskog i tužilačkog rada, kao i prelazak predmeta iz jedne u drugu kalendarsku godinu, dobijena poređenja načinjena su i u kontekstu broja prijavljenih punoletnih lica tokom 2022.godine²¹. Tek dobijene diskrepance, uz izvesna odstupanja i dalje se čine drastičnim.

Analizirajući detaljnije dobijene podatke, dok je kod krivičnog dela polnog uznemiravanja, donekle bila očekivana data razlika, a s obzirom na ne uvek jasne granice bića predmetne inkriminacije, kao i subjektivno tumačenje iste, od strane navodno oštećenih, drastična diskrepanca u slučaju krivične prijave silovanja čini se daleko čudnijom. Tek imajući u vidu da se radi o vrlo jasnoj inkriminaciji, koja uključuje silu, prinudi ili pretnju istom, a u kontekstu obljube, postavlja se pitanje kriterijuma 65% (pretpostavljeno) žena, navodnih žrtava, koje iznose optužbu, suprotno pravnim vizijama i standardima zvaničnog tužilaštva.

MOTIVI LAŽNOG PRIJAVLJIVANJA SEKSUALNOG NASILJA

Analizirajući uvodni tekst naučnih radova koji se bave temom lažnog prijavljivanja seksualnog nasilja, većina autora, već u prvim rečenicama, naglašava kontroverznost teme. Ovo se nameće iz stava da predmetni okvir kompromituje poziciju žrtava, unoseći dodatnu nesigurnost i pritisak na viktimizirane. Konačno, neki od argumenata uključuju i patrijarhalne strategije opresije i rodno zasnovanog narušavanja kredibiliteta. Pa ipak, ako bi se lišili emocija i pritiska radikalne feminističko-viktimološke perspektive, strogo naučna analiza donosi prilično jasne podatke.

Naime, premda heterogeni podaci o učestalosti lažnih prijava nalaze diskrepancu identifikovanog nivoa, ne može se negirati da predmetni fenomen postoji. Konačno, ovo nije ni naročito neobično, a s obzirom da mali procenat žena neposredno učestvuje u izvršenju krivičnih dela seksualne prirode. Ovo se pri tome ne odnosi samo na slučajeve seksualnog zlostavljanja dece, već i na kontekst prostitucije i trgovine ljudima, a gde vrbovanje žrtava, neretko biva vršeno upravo od strane žena. Antisocijalno, psihopatsko, kriminalno ponašanje, otuda se ne može rodno isključiti.

Dodatno, kada su u pitanju maloletnici, premda je nedovosmisleno da su isti u naročito vulnerabilnoj poziciji, asocijalno i kriminalno inkliniranje, kao fenomen, se ne može negirati²². Konačno, u skorijoj prošlosti, u Republici Srbiji, imali smo slučajeve dece mlađe od 14 godina, a za koju se tvrdilo da su počinili teška kriv-

21 Preuzeto sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20235702.pdf> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine

22 Mojsilović, Ž., & Gavrić, N. (2013). Kuda vodi vršnjačko nasilje—maloletnička delikvencija, pojam i karakteristike. U: Međunarodna naučnostručna konferencija Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva) (pp. 107-118).

ična dela tek nakon što su analizirali sadržaj Krivičnog zakonika i pitanja vinosti na datom uzrastu. U tom smislu, u vremenu u kome se deca podučavaju dečjim pravima, nije isključeno da percepcija istih može biti zloupotrebljena.

Upravo u tom smislu, analizirajući kontekst lažnih ili neosnovanih optužbi seksualnog nasilja nad decom, Grataljano i saradnici nalaze niz različitih scenarija i motiva krivične prijave²³. Tako, prema datim autorima, bivši ili aktuelni bračni partneri mogu pribeći malicioznoj strategiji, a kako bi diskreditovali drugog partnera u očima članova porodice, socijalnih službi, sudije ili prijatelja.

Zanimljivu perspektivu u ovom smeru donosi pak Mekdonald²⁴. Naime, pregledom literature, dati autor nalazi da je od 9000 slučajeva bračnih sporova, samo 2% sadržalo optužbe o seksualnom nasilju. Tek posledično procenat onih lažnih, morao je biti drastično niži.

Pa ipak, zanimljivo zapažanje odnosi se na činjenicu da su očevi optuženi od strane majki u 48% slučajeva. Ostali slučajevi sadržali su optužbe seksualnog zlostavljanja izvršenog od strane majki, ali i novih bračnih ili vanbračnih partnera. U tom smislu ljubomora biološkog oca prema novom partneru mogla bi se navesti kao mogući motiv prijave nasilja.

Vrativši se na zaključcima Grataljana i saradnika, drugi scenario podrazumeva „grupnu histeriju“, gde grupa roditelja, u dobroj veri, podnosi neosnovane optužbe seksualnog zlostavljanja protiv nastavnika ili sveštenika. Isto može biti podržano neprikladnim tehnikama ispitivanja, a naročito u situacijama kada intervju sadrži sugestivna pitanja.

Reprezentativan slučaj ovog konteksta predstavlja slučaj Keli Majkls, dvadesettrogodišnje vaspitačice, a koja je 1985. godine, optužena za seksualno zlostavljanje dece u vrtiću²⁵. Naime, istraga u predmetnom slučaju započela je kada je jedno od dece navodno izjavilo da mu je vaspitačica rektalno meri temperaturu uvek kada spava. Daljim ispitivanjem, više od pedesetoro dece, izjavilo je da ih vaspitačica primorava da ližu puter od kikirikija sa genitalija, da ih rektalno i vaginalno penetrira priborom za jelo, kao i da ih primorava da jedu kolače napravljene od ljudskog izmeta.

Premda su prikupljeni dokazi sadržali kontradiktornosti, poput činjenice da penetracija nožem i viljuškama nije ostavljala nikakve fizičke tragove, optužnica

23 Grattagliano, I., Corbi, G., Catanesi, R., Ferrara, N., Lisi, A., & Campobasso, C. P. (2014). False accusations of sexual abuse as a mean of revenge in couple disputes. *La clinica terapeutica*, 165(2), 119-124.

24 McDonald, M. (1998). The myth of epidemic false allegations of sexual abuse in divorce cases. *Court Review*, 35(1). 12-19.

25 Dawes, R. M. (2018). Sexual Abuse Hysteria. In *Everyday Irrationality* (pp. 157-180). Routledge.

je sadržala 235 tačaka, a gde je odlukom porote vaspitačica osuđena na 47 godina zatvora.

Pet godina kasnije, u apelacionom postupku, a pred Vrhovnim sudom Nju Džerzija, prvostepena presuda je ukinuta, uz napomenu suda da su vođeni intervjui sa decom bili upravljani neprofesionalnom tehnikom, koristeći sugestivne i koersivne metode.

Naposletku, mogući scenario nemerno lažnih optužbi odnosi se na situacije u kojima maloletnik iste podnosi protiv jednog od roditelja. Pri tome prijava viktimizacije koristi se kao sredstvo osвете zbog prethodne kazne ili manevar kojim se obezbeđuje ostajanje sa drugim starateljem ili roditeljem, Druge situacije odnose se na prikrivanje seksualnih ponašanja, odnosno buntovničke tendencije ostvarivanja dominacije.

Problemi u porodičnim odnosima i prijave seksualnog zlostavljanja dece nalaze primere i u Republici Srbiji. Naime, 2016.godine mediji izveštavaju o hapšenju RM (63), a koga je optužila ćerka da je na tavanu kuće zatečen bez pantalona sa dvema unukama, starim 4 i 5 godina. I mada je u štampanim medijima vrlo teško naći podatke o daljem ishodu predmetnog slučaja, zanimljivo je da je porodica bila naglašeno podeljena u stavovima. Tako su sin, snaja i supruga bili nedovsmisleno na strani optuženog, insistirajući da ćerka prijavljuje oca iz osвете. Predstavljajući je kao nekoga ko zloupotrebljava alkohol i živi od prevara, strana koja optužuje opisana je kao maliciozna i manipulativna²⁶.

Obuhvatnu elaboraciju motiva lažnog prijavljivanja seksualnog nasilja predstavljaju i O Nil i saradnici²⁷. Tako dati autori kao motive ovakvog postupanja navode izbegavanje problema ili obezbeđivanje alibija, bes i osвета, trađenje pažnje, postojanje mentalnih poremećaja i razvoj osećanja krivice i kajanja.

Nešto bliže podatke o ovome nosi studija Kanina. Naime, premda kritikovano iz razloga metodološke ograničenosti, predmetno istraživanje je obuhvatilo 109 slučajeva prijavljenog silovanja. Od datog broja, utvrđeno je da je čak 45 slučajeva, odnosno 41% prijava lažno.

Dalja analiza podataka ukazala je da je se 27 slučajeva (56%) obezbeđivanje alibija postavilo kao dominantan motiv. U tom kontekstu predstavljen je i slučaj 30-godišnje udate žene, koja je nakon poligrafskog testiranja priznala lažno prijavljivanje. Isto je objasnila činjenicom da je prijavljeni muškarac ejakulirao tokom seksualnog odnosa, gde se uplašila moguće trudnoće i posledica po brak.

26 Preuzeto sa https://www.b92.net/o/vesti/vesti?nav_id=1165877 Pristupljeno dana 02.03.2025.godine.

27 O'Neal, E. N., Spohn, C., Tellis, K., & White, C. (2014). The truth behind the lies: The complex motivations for false allegations of sexual assault. *Women & Criminal Justice*, 24(4), 324-340.

U 12 slučajeva (27%) dati autor našao je kao motiv lažnog prijavljivanja osvetu. Pri tome, svi konkretni incidenti, predstavljeni u radu, odnosili su se na prijave maloletnica. Neki od slučajeva podrazumevali su istoriju ranijih konsenzualnih seksualnih relacija, gde je napuštanje ili neverstvo partnera bilo povod prijavljivanja policiji. U drugim situacijama silovanje je bilo prijavljeno kao odgovor na odbijanje.

Traženje pažnje ili zadobijanje simpatija notirano je u 8 (18%) slučajeva. Jedan od njih odnosio se na slučaj 41-godišnje žene, koja je nakon razvoda braka posećivala psihoterapeuta. Prema navodima autora, u želji za više pažnje od strane terapeuta, prema kome je gajila simpatije, žena je izmislila incident silovanja. Nakon toga terapeut joj je nedvosmisleno pružio podršku, kao i pratnju u policijsku stanicu, a gde žena nije mogla da odustane od svoje priče, kako ga ne bi razočarala. Tek priznanje lažne prijave usledilo je nakon poligrafske provere.

MOGUĆI OBLICI DRUŠTVENE REAKCIJE NA POJAVU LAŽNOG PRIJAVLJIVANJA SEKSUALNOG NASILJA

Analiza problema lažnih optužbi seksualnog zlostavljanja često se opaža kao vid nastavka rodne opresije. Nepoverenje prema žrtvama doživljava se kao demoralisjuće, osuđujuće i u krajnjoj liniji viktimizirajuće.

Pa ipak, dati fenomen svakako ne treba posmatrati u kontekstu imaginarne rodne borbe, već pre svega kriminoloških i viktimoloških interesa. U tom smislu valja akcentovati ranije predstavljene primere u kojima su žrtve lažnog prijavljivanja zapravo žene, dok muškarci bivaju lažno optuženi i od strane drugih muškaraca, najčešće ljubomornih bivših partnera.

Imperativ prepoznavanja lažnih optužbi nameće su u nekoliko nivoa. Tako se osim obezbeđivanja pravne sigurnosti nevino optuženih, osnažuje poštovanja prava i vitalnih društvenih vrednosti. Identifikovanje onih koji iznose lažne optužbe, ne samo da izbegava stvaranje novih žrtava, već i štedi najčešće oskudne resurse policijskog i sudskog aparata.

Premda statistički podaci daju relativno nejasnu sliku učestalosti lažnih prijavi, čini se neopravdano govoriti o epidemičnoj pojavi. Pa ipak, pojedinačni slučajevi koji se kasno otkriju, u značajnom obimu krnje sposobnost i spremnost sistema, ali i društva u celosti, a kada je u pitanju senzitivnost prema žrtvama nasilja.

Konačno, predstavljeni podaci nažalost, upućuju na instrumentalizaciju optužbi seksualnog nasilja. Bilo da se radi o lukrativnim motivima, političkom ili unutarporodičnom obračunu, jednom optuženi nosi trajnu stigmju, bez adekvatne reparacije. Depresija, anskioznost, socijalna izolacija, porodična i profesionalna degradacija, čine posledice koje se ne mogu zanemariti.

Kada su u pitanju deca, u Republici Srbiji, usvojen je Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja²⁸, odnosno Posebni protokol za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama²⁹. Oba izvora upućuju na potrebu osposobljavanja profesionalaca u radu sa decom, a u kontekstu prepoznavanja stvarnog iskustva nasilja.

Premda je data tema aktuelna više od dve decenije u Srbiji, iskustva prikupljena na BECAN studiji, a u okviru intervjua koji su vršeni sa zaposlenima u centrima za socijalni rad, upućuju na ograničena znanja prepoznavanja zlostavljanja. Ovo se ne odnosi samo poznavanje krivično-materijalnih odredbi pozitivnog prava, već i uticaja ličnih stavova na fenomenološku distinkciju. U tom smislu, pitanje osposobljenosti profesionalca u diferencijaciji stvarnog i lažno prijavljenog nasilja ostaje i dalje upitno³⁰.

Značaj prethodnih navoda može se pratiti u kontekstu rada Robins³¹. Naime, dati primeri autora predstavljaju obuhvatni pregled najboljih praksi prilikom forenzičkih intervjua sa decom uključuje i poznavanje normalnih seksualnih ponašanja na različitim uzrastima. Isti izvor upućuje i na seksualne radnje koje se vrlo retko javljaju kod dece, ali naglašava da one ne moraju biti siguran znak seksualnog zlostavljanja.

Tek sa potrebom objektivizacije i profesionalizacije predmetne procene valja napomenuti razvoj i primenu različitih instrumenata koji nalaze primenu u radu sa najmlađima. Takozvani NICHD Protokol (*National Institute of Child Health and Human Development*), a se koristi u slučajevima suspektnog zlostavljanja. Specifičnost ovog koncepta jeste što nastoji da minimizira uticaj pitanja na sećanje deteta, koristeći otvorena pitanja koja ne sugerišu odgovore. Osim stvaranja poverljive i sigurne atmosfere za decu, protokol nastoji omogućiti detetu da iznese slobodno svoju verziju incidenta³².

28 Preuzeto sa https://www.paragraf.rs/propisi/opsti_protokol_za_zastitu_dece_od_zlostavljanja_i_zanemarivanja.html Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.

29 Preuzeto sa https://www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_za_zastitu_dece_i_ucenika_od_nasilja_zlostavljanja_i_zanemarivanja_u_obrazovno-vaspitnim_ustanovama.html Pristupljeno dana 21.03.2025.godine

30 Petković, N. (2015). Zanemarivanje i zlostavljanje dece u Srbiji- Fenomenologija, etiologija i društvena reakcija. Beograd: Univerzitet u Beogradu

31 Robins, S. (2011). Best Practices for Forensic Interviews of Sexual Abuse Allegations. Huston: American College of Forensic Investigators

32 Myklebust, T., La Rooy, D. J., & Peixoto, C. E. (2023). The National Institute of Child Health and Human Development Protocol. Interviewing and interrogation: a review of research and practice since World War II, 367-387.

Sličan okvir odnosi se i na takozvani SANE (*Sexual Assault Nurse Examiner*) Protokol. Radi se naime o protokolu koji se koristi prilikom medicinskih pregleda žrtava dajući temeljne smernice profesionalcima koji sprovode forenzički pregled³³.

Sumirajući navedeno, potreba objektivizacije i specijalizacije u segmentu procene nalazi se i u kontekstu odraslih koji prijavljuju nasilje. Premda različiti instrumenti nalaze primenu u identifikaciji simptoma postraumatskog stresa (PCL-C / PCL-5 (PTSD Checklists))³⁴, merenja anksioznosti i depresije u kontekstu zlostavljanja (BDI (Beck Depression Inventory))³⁵ i BAI (Beck Anxiety Inventory)³⁶, značajna polemika vodi se oko opravdanosti primene poligrafa.

Naime, primena poligrafa, u percepciji javnosti, obično se vezuje za kontekst eliminacije osumnjičenih i upravljanja istrage³⁷. U tom smislu, instrumentalna detekcija laži kod žrtava, postavlja pitanje izjednačavanja sa osumnjičenima.

I mada je dato donekle razumljivo, valja napomenuti da je pouzdanost zaključivanja u slučajevima seksualnog nasilja naročito složena, a u kontekstu onih krivičnih dela koja ne podrazumevaju materijalne dokaze. Optužba i odbrana u slučajevima tvrdnji izvršenja nedozvoljenih polnih radnji ili polnog uznemarivanja otuda često funkcionišu po principu „reč na reč“.

Slična situacija odnosi se i na, čini se, sve češće, slučajeve prijave seksualnog nasilja u značajnoj, pa i decenijskoj vremenskoj distanci. Naime, dok psihološko i psihijatrijsko veštačenje može biti posmatrano kao relativno pouzdano, u proceni koja je neposredna ili vremenski bliska traumatskom incidentu, relijabilnost veštačenja u višegodišnjoj retrospektivi ostaje krajanje upitan.

Naposletku, stiče se utisak da osim potreba unapređenja stručnog nivoa rada, a u kontekstu postupanja Centra za socijalni rad, policijskih službenika, odnosno tužilaštva, možda vitalni segment korekcije društvenog reagovanja mora biti načinjen u segmentu medijskog izveštavanja.

33 Campbell, R., Patterson, D., & Lichty, L. F. (2005). The effectiveness of sexual assault nurse examiner (SANE) programs: A review of psychological, medical, legal, and community outcomes. *Trauma, Violence, & Abuse*, 6(4), 313-329.

34 Blevins, C. A., Weathers, F. W., Davis, M. T., Witte, T. K., & Domino, J. L. (2015). The posttraumatic stress disorder checklist for DSM-5 (PCL-5): Development and initial psychometric evaluation. *Journal of traumatic stress*, 28(6), 489-498.

35 Jackson-Koku, G. (2016). Beck depression inventory. *Occupational medicine*, 66(2), 174-175.

36 Fydrich, T., Dowdall, D., & Chambless, D. L. (1992). Reliability and validity of the Beck Anxiety Inventory. *Journal of anxiety disorders*, 6(1), 55-61.

37 Đurić, A. M. (2023). Poligraf (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Law. Criminal Procedural Law).

Naime, dok socijalna stigma seksualnog nasilnika može biti shvaćena kao zaslužena, ona se mora ipak potvrditi pravosnažnom presudom. Pravna nepreciznost medijskog izveštavanja, pijačni manir navijanja i karakternog ocenjivanja optuženih ne samo da implicira prezumpciju krivice, već teži komercijalizaciji potencijalnog zločina, a u korist tiraža. Tek imajući u vidu niz slučajeva u kojima je krivica optuženog isključena, postavlja se konačno pitanje odgovornosti senzacionalističkog, profilerskog izveštavanja. Nažalost, u Republici Srbiji, imajući u vidu složenost parničnog postupka i naknade nematerijalne štete u ovim slučajevima, čini se da cilj opravdava sredstvo.

LITERATURA

1. Spasojević, A. (2014). Posledice nasilja nad ženama i sekundarna viktimizacija. U Zbornik radova: Nasilje u Srbiji-uzroci, oblici, posledice i društvene reakcije, 2, 444-455.
2. Kovačević, M. (2019). Polno uznemiravanje-opšta razmatranja i pojedina sporna pitanja. *Kultura polisa*, (39), 247-261.
3. Pavlović, Z. (2019). *Viktimizacija kroz životne cikluse*. Beograd: Službeni glasnik i IKSI.
4. Preuzeto sa https://informer.rs/hronika/vesti/999091/akcija-armagedon-hapsenje-pedofila#google_vignette Pristupljeno dana 21.03.2025. godine.
5. Petković, N. & Pavlović, Z. (2022). *Seksualna ab/normalnost-kriminološke i penološke perspektive*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
6. Pavlović, Z. S., Petković, N., & Matijašević Obradović, J. (2014). Child pornography. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 51(1), 45-61.
7. Pollino, M. A. (2020). (Mis) Representations of sexual violence: the Brett Kavanaugh and Christine Blasey Ford testimonies. *Critical Studies in Media Communication*, 37(1), 71-84.
8. Davis, R. C., Jensen, C., & Kitchens, K. E. (2011). Cold-case investigations: An analysis of current practices and factors associated with successful outcomes. Santa Monica, CA: RAND Center on Quality Policing.
9. Harrington, C. (2018). Feminist killjoys and women scorned: An analysis of news and commentary on the sexual violence allegations against Julian Assange. *Feminist Criminology*, 13(1), 87-111.

10. Chesser, B., & Zahra, A. (2019). Stealthing: a criminal offence? *Current Issues in Criminal Justice*, 31(2), 217-235.
11. Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/optuznica-protiv-miroslava-mike-aleksica-bi-mogla-da-bude-odbacena/eeqrz1l> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
12. Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/sudjenje-miki-aleksicu-cak-11-puta-odlagano-optuzeni-cak-i-vestacen-evo-dokle-je/811hpgd> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
13. Belknap, J. (2010). Rape: Too hard to report and too easy to discredit victims. *Violence against women*, 16(12), 1335-1344.
14. Rumney, P. N. S. (2006). False allegations of rape. *Cambridge Law Journal*, 65, 128-158.
15. Lisak, D., Gardinier, L., Nicksa, S. C., & Cote, A. M. (2010). False allegations of sexual assault: An analysis of ten years of reported cases. *Violence against women*, 16(12), 1318-1334.
16. McCahill, T. W., Meyer, L. C., & Fischman, A. M. (1979). *The aftermath of rape*. Lexington, MA: Lexington Books.
17. Preuzeto sa <https://www.blic.rs/vesti/hronika/nastici-mogu-da-taze-od-sad-odstetu-i-do-pet-miliona-dolara/8cg3tfn> Pristupljeno 21.03.2025.godine.
18. Green, A. H., & Schetky, D. H. (2014). True and false allegations of child sexual abuse. In *Child sexual abuse* (pp. 104-124). Routledge.
19. Preuzeto sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20245714.pdf> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
20. Preuzeto sa <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20235702.pdf> Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
21. Mojsilović, Ž., & Gavrić, N. (2013). Kuda vodi vršnjačko nasilje—maloletnička delikvencija, pojam i karakteristike. In *Međunarodna naučnostručna konferencija Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva)* (pp. 107-118).
22. Grattagliano, I., Corbi, G., Catanesi, R., Ferrara, N., Lisi, A., & Campobasso, C. P. (2014). False accusations of sexual abuse as a mean of revenge in couple disputes. *La clinica terapeutica*, 165(2), 119-124.
23. McDonald, M. (1998). The myth of epidemic false allegations of sexual abuse in divorce cases. *Court Review*, 35(1), 12-19. Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.

24. Dawes, R. M. (2018). Sexual Abuse Hysteria. In *Everyday Irrationality* (pp. 157-180). Routledge.
25. Preuzeto sa https://www.b92.net/o/vesti/vesti?nav_id=1165877 Pristupljeno dana 02.03.2025.godine.
26. O'Neal, E. N., Spohn, C., Tellis, K., & White, C. (2014). The truth behind the lies: The complex motivations for false allegations of sexual assault. *Women & Criminal Justice*, 24(4), 324-340.
27. Preuzeto sa https://www.paragraf.rs/propisi/opsti_protokol_za_zastitu_dece_od_zlostavljanja_i_zanemarivanja.html Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
28. Preuzeto sa https://www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_za_zastitu_dece_i_ucenika_od_nasilja_zlostavljanja_i_zanemarivanja_u_obrazovno-vaspitnim_ustanovama.html Pristupljeno dana 21.03.2025.godine.
29. Petković, N. (2015). *Zanemarivanje i zlostavljanje dece u Srbiji- Fenomenologija, etiologija i društvena reakcija*. Beograd: Univerzitet u Beogradu.
30. Robins, S. (2011). *Best Practices for Forensic Interviews of Sexual Abuse Allegations*.Huston: American College of Forensic Investigators.
31. Myklebust, T., La Rooy, D. J., & Peixoto, C. E. (2023). The National Institute of Child Health and Human Development Protocol. Interviewing and interrogation: a review of research and practice since World War II, 367-387.
32. Campbell, R., Patterson, D., & Lichty, L. F. (2005). The effectiveness of sexual assault nurse examiner (SANE) programs: A review of psychological, medical, legal, and community outcomes. *Trauma, Violence, & Abuse*, 6(4), 313-329.
33. Blevins, C. A., Weathers, F. W., Davis, M. T., Witte, T. K., & Domino, J. L. (2015). The posttraumatic stress disorder checklist for DSM-5 (PCL-5): Development and initial psychometric evaluation. *Journal of traumatic stress*, 28(6), 489-498.
34. Jackson-Koku, G. (2016). Beck depression inventory. *Occupational medicine*, 66(2), 174-175.
35. Fydrich, T., Dowdall, D., & Chambless, D. L. (1992). Reliability and validity of the Beck Anxiety Inventory. *Journal of anxiety disorders*, 6(1), 55-61.

36. Đurić, A. M. (2023). Poligraf (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Law. Criminal Procedural Law). Dawes, R. M. (2018). Sexual Abuse Hysteria. In *Everyday Irrationality* (pp. 157-180). Routledge.

FALSE ALLEGATIONS OF SEXUAL VIOLENCE

Zoran Pavlović*

Pravni fakultet Univerziteta Privredna Akademija u Novom Sadu,

*Nikola S. Petković***

Novamedical, Ludwigsburg, Deutschland

***Abstract:** Although sexual violence is a widespread criminological and victimological phenomenon, the issue of false allegations of victimization remains a particularly controversial topic. In order to avoid framing the discussion within the context of gender-based conflict, this paper focuses on non-criminological forms of misuse involving false accusations of sexual violence. Special attention is given to the statistical analysis of the prevalence of such cases, as well as the motivations of individuals who make false reports of sexual victimization. Finally, the paper offers several recommendations aimed at improving current practices, with the objective of reducing the incidence of false reporting and ensuring better protection for genuine victims of sexual violence.*

***Keywords:** sexual violence, victimization, false reporting, false allegations.*